

**UZMAN ÖĞRETMENLİK
VE
YETİŞTİRME PROGRAMI
NOTLARI**

MODÜL 4

**EĞİTİMDE ARAŞTIRMA
VE
AR-GE ÇALIŞMALARI**

HÜSEYİN KUVVETLİ
2022

EĞİTİM ARAŞTIRMALARI VE AR-GE ÇALIŞMALARI

1. Ders: Araştırma ve Araştırma Süreci
2. Ders: Araştırma Probleminin Tanımlanması
3. Ders: Yaratıcı Problem Bulma/Çözme ve Etkili Arama Stratejileri
4. Ders: Örneklem Yöntemleri
5. Ders: Nicel Araştırmalar (1)
6. Ders: Nicel Araştırmalar (2)
7. Ders: Nitel Araştırmalar (1)
8. Ders: Nitel Araştırmalar (2)
9. Ders: Karma Araştırmalar
10. Ders: Verilerin Toplanması
11. Ders: Bilimsel Raporun Bölümleri
12. Ders: Yazım Kuralları
13. Ders: Kaynak Gösterimi
14. Ders: Girişimcilik ve Yenilikçilik
15. Ders: Proje Yönetimi (1)
16. Ders: Proje Yönetimi (2)
17. Ders: Çevrim İçi Proje Yönetim Araçları
18. Ders: TÜBİTAK Destekleri
19. Ders: Avrupa Birliği Destekleri
20. Ders: Fikri ve Sınai Haklar

1. Ders: Araştırma ve Araştırma Süreci

- A- Araştırma Fikri, Araştırma Konusu, Araştırma Problemi
- B- Alanyazın Taraması

Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmanın en temel yolu **araştırmadır**, **bilimdir** ve bu süreçte **bilimsel yöntem** kullanılır.

Bilimsel yöntem, bir problemin veya sorunun belirlenmesi ile başlayan verinin toplanması, analiz edilmesi ve ulaşılan sonuçların yorumlanması ile tamamlanan bir süreçtir.

Bilimsel yöntem, bilimlerin ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir yanı ile eylemsel diğer yanı ile düşünsel bir süreçtir.

Bilimsel yöntemin aşamaları:

- a) problemin fark edilmesi,
- b) problemin tanımlanması,
- c) çözüm önerilerinin tahmini,
- d) araştırma yönteminin geliştirilmesi,
- e) verilerin toplanması ve analizi,
- f) karar verme ve yorumlama.

Bilimsel araştırma sürecinin aşamaları MEB çalışma kitabı sayfa 195 Şekil.1 inceleyebilirsiniz.

A- Araştırma Fikri, Araştırma Konusu, Araştırma Problemi

Problem, araştırma ile çözüm bulmayı planlandığınız sorundur.

Bilimsel araştırma bir problem ile başlar.

İyi bir problemin ve soruların özellikleri:

- Akla yatkın olmalıdır. Çok fazla zaman, para veya enerji gerektirmeden araştırılabilir.
- Anlamlı olmalıdır. Araştırılmaya değer olmalı ve araştırıldığında ise ilgili alana bilgi ve deneyim veya uygulama adına katkı getirebilir.
- Açık ve anlaşılır olmalıdır. Okunulduğunda herkes tarafından anlaşılabilir. Problemden yer alan kavramlar veya değişkenler açık ve net bir biçimde ifade edilmelidir.
- Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalıdır. Diğer bir deyişle tartışmalı sorular olmamalıdır.
- Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalıdır.
- Orijinal ve özgün olmalıdır. Daha önce cevaplanmış olmamalıdır.
- Etik olmalıdır. Araştırma alanındaki doğa, kişi ve sosyal çevreye araştırma sırasında fiziksel veya psikolojik zararlar verilmemelidir.

Araştırma problemini tanımlarken kullanılan başlıklar:

- **Giriş bilgisi**: Araştırmanın temel değişkeni hakkında genel bilgiler verilerek problemin bağlamı ve neden önemli olduğu açıklanır.
 - **Gelişme** (Detaylandırma): Çalışmanın kurumsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar özetlenir. İlgili araştırmaların sonuçları tartışılarak sunulur. Konu sınırlandırılarak önemli görülen araştırmalar daha detaylı sunulur.
 - **Bilgileri özetleme**: Sınırlandırılan konuya ilişkin çalışmaların sonuçları özlüce sunulur.
 - **Problem durumuna işaret etme**: Cevap aranan problem tanımlanır. Neyin araştırılacağı kısaca açıklanır. Araştırmanın amacına işaret eden problem cümlesi oluşturulur.
- Araştırma fikrinin kaynakları**: Günlük yaşam, uygulama, geçmiş araştırmalar ve kuramlardır.

B- Alanyazın Taraması

Alanyazın taraması;

- Araştırma problemini sınırlandırmaya,
- araştırmanın önemini belirlemeye,
- yöntemin geliştirilmesine,
- yapılacak araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasına

yardımcı olur.

Alanyazın taraması sürecinde temel amaç mümkün olduğunca birincil kaynaklara ulaşmaktır.

- **Birincil kaynaklar** (Araştırma raporları, tezler, araştırma makalelerinin yayınlandığı dergiler, özgün kitaplar)
- **İkincil kaynaklar** (Ansiklopediler, çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar, derleme makaleleri vb.)

2. Ders: Araştırma Probleminin Tanımlanması

A- Değişken Tanımlama

B- Araştırmanın Amacı ve Araştırma Sorusu/Hipotez Oluşturma

C- Araştırmanın Önemi, Sayıtları, Sınırlılıkları, Tanımlar

A- Değişken Tanımlama

Değişken, bir durumdan diğerine farklılık gösteren bir özelliktir.

Örneğin öğrencilerin genel akademik başarıları sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmekte midir? Şeklinde belirlediğimiz bir araştırma sorusu için genel akademik başarı öğrenciden öğrenciye değişim gösterecektir. Yine öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri de öğrenciden öğrenciye değişiklik gösterecektir. Bu durumda araştırma sorusunda yer alan bu kavramlar birer değişkendir.

Değişkenler farklı özelliklerine göre sınıflandırılırlar.

Değişkenin özelliği sayı ve miktar olarak açıklanabiliyorsa buna **nicel değişken** denir.

Sınav puanı, kardeş sayısı ve ağırlık ölçüleri nicel değişkendir.

Eğer değişkeni sayısal olarak ifade edemiyor, sınıflandırıyorsak buna **nitel değişken** denir.

Cinsiyet, uygulanan öğretim yöntemleri, medeni durum, doğum yeri, öğrenim görülen bölüm gibi değişkenler nitel değişkenlerdir.

Değişkenler aldıkları değerlere göre **sürekli** veya **süreksiz** olarak sınıflandırılırlar.

Süreksiz değişkenler, ölçülen özellikle ilgili sadece sınırlı sayıda değer alırken sürekli değişkenler iki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer alabilirler.

Örneğin medeni durum sadece bekar ve evli değerleri alabilir. Bu nedenle süreksizdir. Ancak bireyin yaşı sürekli değişkendir

Değişkenler neden-sonuç ilişkisi içinde bulunuyorsa bu durumda **bağımsız** ve **bağımlı** değişken olarak sınıflandırılırlar. Bağımsız değişken (X), araştırmacının bağımlı değişken üzerinde etkisini test etmek istediği değişkendir. Bağımlı değişken (Y) ise üzerinde bağımsız değişkenin etkisi incelenen değişkendir.

Bağımsız değişken etki eden, neden olan değişkenken **bağımlı değişken** sonuç olarak ortaya çıkan değişkendir

Bağımsız değişkenler 4 başlıkta sınıflandırılırlar.

Değiştirilebilen: Araştırmacının müdahale ettiği, değiştirdiği bağımsız değişkendir.

Nitel bir değişkendir.

Örnek: Öğretim yönetimi, Tedavi türü

Seçilmiş: Araştırmacının müdahale etmediği, ortamda var olan, seçilen bağımsız değişkendir.

Nitel veya nicel olabilir.

Örnek: Cinsiyet, Yaş, Okula devam durumu

Düzenleyici: Bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi düzenleyen veya etkileyen değişkendir.

İkinci düzey bağımsız değişken de denir.

Örnek: Sınav kaygısının sınav performansına olan etkisinin incelendiği çalışmada sınav deneyimi

Dışsal (Kontrol): Bağımlı değişkenle ilişkisi olan ancak araştırmada etkisi test edilmeyen değişkendir.

Örnek: Çevrim içi destekli eğitimin başarıya etkisinin incelendiği çalışmada SED

B- Araştırmanın Amacı ve Araştırma Sorusu/Hipotez Oluşturma

Araştırmanın problemini tanımladıktan sonra araştırmanın amacı şekillenmiş olur.

Araştırmanın amacı, çalışmanın hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir.

Çalışmanın neyi araştırmayı planlandığı, açık ve net bir biçimde bu bölümde gösterilebilir.

Araştırmanın amacı iki düzeyde tanımlanır:

- **Genel (temel) amaç:** Çalışmanın hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir.
- **Alt amaçlar** (alt problemler): Genel amaca ulaşmak için hangi özel amaçların gerçekleşeceğini gösterir. Alt amaçlar düz cümle, soru cümlesi veya hipotez olarak yazılabilir.

Hipotez, araştırmada test edilmek üzere oluşturulan ifadelerdir.

Araştırmanın amacına yönelik olarak alt amaçlar hipotez olarak da yazılabilir.

- **Sıfır (null) hipotezi**, farkın veya korelasyonun olmadığına yöneliktir. **İstatistiksel hipotez** olarak da isimlendirilir.

- Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük düzeyde olan çocukların akademik başarıları arasında fark yoktur.
- Oyun bağımlılığı düzeyi ile çocukların akademik başarıları arasında ilişki yoktur.

- **Araştırma (alternatif) hipotez** ise farkın veya korelasyonun var olduğuna yöneliktir.

- Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük düzeyde olan çocukların akademik başarıları arasında fark vardır.
- Oyun bağımlılığı düzeyi ile çocukların akademik başarıları arasında ilişki vardır.

- **İlişkinin (korelasyonun veya farkın) yönü belli ise yönlü (tek yönlü) hipotez** olarak adlandırılır. İlişkinin yönü belli değilse **yönsüz (iki yönlü)** olarak adlandırılır.

- Probleme dayalı öğrenme yöntemiyle ders işleyen öğrencilerin başarıları daha yüksektir (Yönlü-tek yönlü hipotez).
- Öz yeterlik ile performans arasında bir ilişki vardır (Yönsüz -iki yönlü).

Hipotez ifadeleri genellikle nicel araştırmalarda tercih edilmekle birlikte sosyal bilimler alanında alt amaçların yazılmasında ağırlıklı olarak araştırma sorusu kullanılmaktadır.

C- Araştırmanın Önemi, Sayıtları, Sınırlılıkları, Tanımlar

Araştırmanın önemi, problemi tanımlarken genel olarak vurgulanmakla birlikte, özellikle tezlerde ve raporlarda ayrı bir başlık altında verilmesi beklenir.

Sayıtlı, araştırmaya temel alınan ve doğruluğunun ispatlanmasına gerek duyulmadan kabul edilen önermelerdir.

Sınırlılıklar, araştırmacının kontrol edemediği ancak araştırma sonuçlarını negatif olarak etkileyebileceğini düşündüğü noktalar

Araştırmanın sınırlılığı ile araştırmacının sınırlılığı birbirine karıştırılmamalıdır.

Tanımlar bölümünde, araştırma kapsamında pek fazla bilinmeyen veya yoruma açık olabilecek kavramlar tanımlanır.

3. Ders: Yaratıcı Problem Bulma/Çözme ve Etkili Arama Stratejileri

Bir problem; olumlu/olumsuz anlamları olan, farklı düzeyleri olan ve kişiden kişiye değişen bir terimdir.

Problem bulma, belirli amaçlara göre yeni bulunan problemleri üretmek ve ifade etmek için mevcut bağlamları ve deneyimleri kullanan bir düşünme etkinliğidir.

Problemler **iyi tanımlanmış** veya **iyi tanımlanmamış** problemler olarak da sınıflandırılabilir.

İyi tanımlanmış problemler için çözüm uzayının kıtlığı söz konusudur.

Örneğin, derse geç kalan bir öğretmen, iyi tanımlanmış bir probleme örnek olabilir.

İlkokul 4. sınıf öğrencisi abisinden görerek proje yapmak istediğinde, nasıl proje konusu bulacağını öğretmeni ile tartışmak istediğinde proje türleri, proje konusu bulma ile ilgili internetten, abisinden, öğretmeninden, arkadaşlarından birçok araştırma yapması gerekecektir. Bu örnekte, problem sorgulama için sorulmuştur ve öğrencinin gelişim düzeyine göre iyi tanımlanmamış bir problem olarak sınıflandırılabilir.

Getzels problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar.

İlk basamağı çözümü belli bir problem verilir çözümünün istenmesi en üst basamağı ise henüz çözümü belli olmayan bir problem yaratılıp çözümünün beklenmesidir.

Örneğin Covid-19 gibi

Yaratıcı problem bulma/çözme/sorgulama,

- içsel ve kişiler arası değerlendirme,
- bilgi arama,
- ıraksak düşünme,
- seçici karşılaştırma ve sorgulama

ile ilişkilendirmek mümkündür

Problem bulma, beklenen/istenilen sonuçla olası/muhtemel sonuç arasındaki çelişkidir.

Yaratıcılık, süreç olarak tanımlanmaya başlandığından bu yana birçok düşünür bu süreci 4-6 adımda tanımlar olmuştur ve hepsinin ilk adımı problemin belirlenmesidir.

Bu ilk adımı;

Wallas ve Hadamard	→	hazırlık;
Osborn-Parnes	→	gerçeği bulma;
Basadur	→	problem bulma,
Mumford	→	problemi oluşturma

olarak ifade etmektedir.

Osborn, beyin fırtınasını ilk bulan kişidir.

Yaratıcı düşünme deyince akla ilk gelen isimlerden biri de **Torrance**'tir.

Torrance yaratıcı düşünmede **orijinallik**, **esneklik**, **ayrıntılılık** olması gerektiğini dile getirir.

Yaratıcı problem bulma stratejileri;

- Temel ihtiyaçların araştırılması
- Kasıtlı sınırları olan bir problem alanı tanımlamak
- Probleme kasıtlı olarak farklı bakış açıları uygulamak
- Sorgulamayı bir problemin bağlamına ve paydaşlarına doğru genişletmek

Problemi tespit ederken yararlanılabilecek bazı araçlar önermek mümkündür.

Tony Buzan insan düşüncesinin doğrusal olmadığını dolayısıyla alt alta not tutma stratejisinin düşünmenin akışına ters olduğunu ifade etmektedir ve bu nedenle **zihin haritası tekniğini** önermektedir.

Bir diğer araç ise **Yakınsak Niyet Beyanı**'dır.

Abdulla ve Cramond'ın Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi:

- problemi keşfetme,
- problem formülasyonu,
- problem oluşturma,
- problem betimleme
- problemi tanımlamadır.

Yaratıcılık neredeyse her zaman bir problem çözme biçiminde kendini gösterdiğinden bir tür problem çözme yeteneği olarak kabul edilebilir.

Yaratıcı Problem Çözmenin kökleri Alex Osborn'un çalışmasında bulunur.

Osborn-Parnes yaratıcı problem çözme süreci aşağıdaki aşamalara göre sınıflandırılır:

1. Problemin alanını tanımlama aşaması olan nesnede bulma.
2. Veri elde etme aşaması olan gerçeği bulma.
3. Problemi doğru tanımlama aşaması olan problemi bulma.
4. Problemdeki çözümlerin genelleştirilmesi aşaması olan fikir bulma.
5. Olası tüm çözümlerin değerlendirilmesi ve aralarından seçim yapılması aşaması olan çözümü bulma.
6. Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan kabulü doğru bulma.

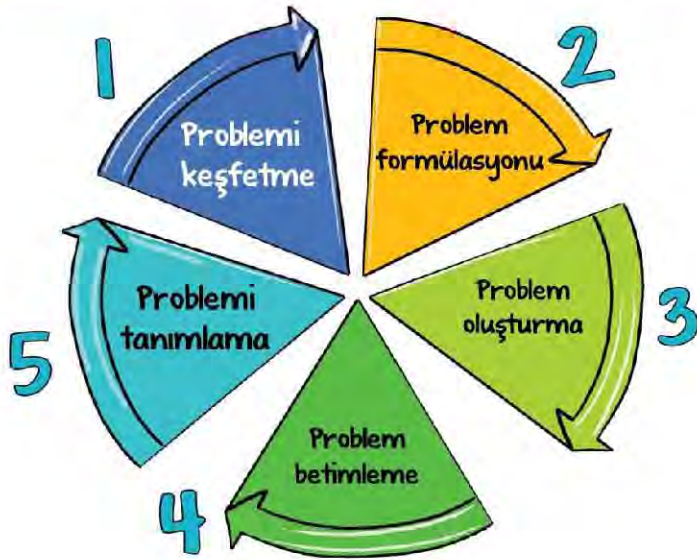
Sternberg'in artırılmış başarılı zekâ kuramının yedi üst bileşeni:

- (1) bir problemin varlığının farkına varma,
- (2) problemi tanımlama,
- (3) problemin çözümüne kaynak ayırma,
- (4) problemi zihinsel olarak temsil etme,
- (5) problemi çözmek için bir strateji formüle etme şeklindedir.
- (6) stratejinin kullanılırken başarısının izlenmesi
- (7) stratejinin uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.

Isaksen ve Treffinger'in yaratıcı problem bulma süreci:

- **Veri bulma:** En önemli veri belirlenir ve analiz edilir.
- **Problem bulma:** Çalışan bir problem durumu belirlenir.
- **Fikir bulma:** En umut veren veya ilginç veri seçilir.
- **Çözüm Bulma:** Fikirleri değerlendirecek birçok önemli kriter seçilir. Kriterler fikirleri değerlendirme, güçlendirme ve rafine etmek için kullanılır.
- **Kabul Bulma:** En umut veren çözümlere odaklanılır ve bu çözümler eyleme geçmek üzere hazırlanır. Çözümü uygulayacak belli planlar formüle edilir.

Mihaly Csikszentmihalyi zorluk ile ilgili olarak akış kuramında (Kuramı oyun oynama ve insanların mutluluğu bulması ile ilişkilendirir.) oyun oynamaya devam etme güdüsünün başarabileceği kadar zor olması (çok kolay olursa uğraşmaya değer bulmama, çok zor olursa uğraşmaktan kaçınma) ile ilişkilendirmektedir

Abdula ve Cramond'in Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi

TRIZ'de (Theory of Inventive Problem Solving- Yaratıcı Problem Çözme Kuramı) doğrudan doğru çözüme ulaşmak mümkündür. Bunun için, TRIZ'in temelini oluşturan prensipleri uygulamak gerekir.

Etkili Arama Stratejileri

Arama Motoru, Özellikle World Wide Web'de belirli siteleri bulmak için kullanılan, kullanıcı tarafından belirtilen anahtar sözcüklere veya karakterlere karşılık gelen bir veri tabanındaki öğeleri arayan ve tanımlayan bir programdır. **Portal** diğer internet sitelerine bağlantıların, genellikle alfabetik olarak listelendiği sitedir.

Bilimsel dizinler (bibliyografik dizinler veya bibliyografik veri tabanları) disiplin, konu veya yayın türüne göre düzenlenen dergi listeleridir.

Akademik Amaçlı Kullanılabilecek Arama Motorları ve Portalları

Google Scholar
tez.yok.gov.tr
BASE PLOS ONE
Classhook
References.net Quotes.net
Google Books
Dergipark
Internet Modern History Sourcebook
History Engine CORE
Google Trends
Science.gov
Wolfram Alpha
Ethnologue
Merriam-Webster Dictionary and Thesaurus

4. Ders: Örneklem Yöntemleri**4.1. Örneklem Yöntemleri****4.1.1. Seçkisiz örneklem yöntemleri**

- Basit seçkisiz örneklem
- Tabakalı örneklem

4.1.2. Seçkisiz olmayan örneklem yöntemleri

- Sistematik örneklem
- Uygun örneklem
- Amaçlı örneklem

Evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği büyük gruptur.

Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış parçasına ise **evren birimi** denir.

Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve evreni betimlemek için kullanılan değerlere **evren değeri** ya da **parametre** denir.

Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasına ise **sayım** denir.

Evren; hedef evren ve ulaşılabilir evren olmak üzere ikiye ayrılır.

Hedef evren: Araştırmacının ulaşmak istediği ancak ulaşması güç olan ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir.

Ulaşılabilir evren: Araştırmacının ulaşabileceği, gerçekçi seçimi olan somut evrendir.

Hüseyin KUVVETLİ 2022

Örnekleme, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçası;

Örnekleme evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemleri tanımlar.

Örneklemlerden elde edilen verilerden hesaplanan ve örnekleme betimlemede kullanılan değerlere **örneklem değeri** ya da kısaca **istatistik** denir.

Evrenden örnekleme oluşturmada temel alınan birime, **örneklem birimi** denir.

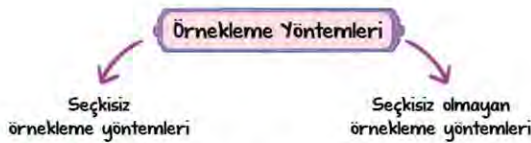
Gözlem birimi: Hakkında bilgi toplanan ve evrenin en küçük parçası olarak tanımlanabilen ve araştırmanın bilgi kaynağı durumunda olan birimdir.

Örneğin liselerdeki oyun bağımlılığı araştırılırken gözlem birimi lisedeki öğrencilerdir.

4.1.Örnekleme Yöntemleri

4.1.1. Seçkisiz örnekleme yöntemleri

- Basit seçkisiz örnekleme
- Tabakalı örnekleme

Seçkisizlik ilkesi evrenden örneklem için çekilecek birimlerin seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olması anlamına gelir.

4.1.1. Seçkisiz örnekleme yöntemleri

Basit seçkisiz örnekleme

Örnekleme birimlerinin, evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir.

Tabakalı örnekleme

Tabakalı örneklemede amaç; evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmelerinin sağlanmasıdır.

4.1.2. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri

- Sistematiik örnekleme
- Uygun örnekleme
- Amaçlı örnekleme

Sistematiik örnekleme

Örnekleme için birimler belli bir sistematiik izlenerek seçilir.

Uygun örnekleme

Zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir.

Amaçlı örnekleme

Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.

Aykırı, örneklemin, problemle ilgili olarak birbirine aykırı (uç) durumlardan, örneklerden oluşturulmasıdır.

Maksimum çeşitlilik, örneklemin problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulmasıdır.

Ölçüt örnekleme, bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesneler, olaylar, vb.), örnekleme alınır. Günde 10 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin seçilmesi

5. Ders: Nicel Araştırmalar (I)

5.1. Tarama Araştırmaları

5.2. Korelasyonel Araştırmalar

5.3. Nedensel Karşılaştırma Araştırmaları

Araştırmalar, temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre

- nicel (quantitative),
- nitel (qualitative)
- karma (mixed)

araştırmalar olmak üzere üçe ayrılır.

Gerçekliği araştırmacıdan bağımsız gören, kendi dışında olan gerçeğin de nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebileceğini kabul eden pozitivist görüş **nicel araştırmaları** tanımlamaktadır.

En basit anlamda nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır.

İç geçerliği tehdit eden bazı faktörler;

- deneklerin seçimi,
- deneklerin olgunlaşması,
- veri toplama aracı,
- deneklerin geçmişi,
- denek kaybı etkisi,
- ön test (deney öncesi ölçüm) etkisi,
- istatistiksel regresyon,
- etkileşme etkisi,
- beklentilerinin etkisi,

dışsal değişkenlerin etkisi olarak **dış geçerliği tehdit eden faktörler** ise

örnekleme etkisi, beklentilerin etkisi ve ön test-deneysel değişken etkileşim etkisi olarak sıralanabilir.

5.1. Tarama Araştırmaları

Bir konuya veya olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmak amacıyla katılımcıların demografik özelliklerinin, görüşlerinin, yeterliklerinin veya ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalara **tarama araştırmaları** denir.

Tarama araştırmaları dört başlıkta incelenebilir.

Anlık tarama araştırmalarını belli bir zamanda mevcut durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır.

Kesitsel araştırmalarda betimlenecek değişkenler bir seferde ölçülür.

Boylamsal tarama araştırmalarında araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır. Boylamsal tarama araştırmaları eğilim belirlemek, ortak özelliği olan bir grubu incelemek ya da aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini, eğilimlerini araştırmak amacıyla yapılabilir.

Geçmişe dönük tarama araştırmaları ise geçmişte yaşanan olayların yaşayan kişilerin görüşlerine, beyanlarına dayalı olarak yürütülen çalışmalardır.

Tarama Araştırmalarının Süreci

Tarama Araştırmalarının Süreci

Denek kaybı, verilerin toplandığı ortamın ve şartların katılımcıların samimi görüşlerini belirtmeye olanak tanınamaması, veri toplayan kişinin tutumu ve cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması, yönergelerin anlaşılır olmaması gibi yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesi tarama araştırmalarında dış ve iç geçerliği etkileyen durumlardır.

5.2. Korelasyonel Araştırmalar

Korelasyonel araştırma, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır.

Okul yöneticilerinin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek istediğimiz çalışma **korelasyonel bir araştırmadır**.

Korelasyonel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasını, bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve bu ilişkilerle ilgili daha üst düzey araştırmaların yapılması için gerekli ipuçlarını sağlayan araştırmalardır.

Korelasyonel araştırmalar

- keşfedici
- yordayıcı

korelasyon araştırmalar olmak üzere ikiye ayrılabilir

Keşfedici korelasyon araştırmalarında değişkenler arasında karşılıklı ilişkiler belirlenmeye çalışılır.

Yordayıcı korelasyon araştırmalarında değişkenler arası ilişkinin belirlenip bir veya daha fazla değişkenin bilinen değerinden diğer değişkenin bilinmeyen bir değeri belirlenmeye çalışılır.

5.3. Nedensel Karşılaştırma Araştırmaları

Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış/var olan bir durumun veya olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri veya bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür.

İlteriş Kağan Öğretmen, üç farklı sınıfın kimya dersine girmektedir. Yaptığı sınav sonunda iki sınıfın hem ödev puanlarının hem de sınav sonuçlarının daha yüksek diğer sınıfın ise daha düşük olduğunu görmüştür. Ortaya çıkan bu durumun nedenlerini araştırmak istemektedir. Bu çalışma **nedensel karşılaştırma araştırmalarına** örnektir.

6. Ders: Nicel Araştırmalar (2)

6.1. Deneysel Araştırmalar

6.1.1. Deneysel Araştırmaların Türleri

6.2. Tek Denekli Araştırmalar

6.1. Deneysel Araştırmalar

Deneysel araştırmalar, kısaca araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yönelik çalışmalardır.

Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir.

6.1.1. Deneysel Araştırmaların Türleri

Deneysel desenler bağımsız değişken sayısına göre

- tek faktörlü
- çok faktörlü

olarak

deneme koşullarına göre

- gruplar arası,
- gruplar içi
- karışık desenler

olarak

denek sayısına göre ise

- tek denekli desenler
- çok denekli desenler

olarak sınıflandırılmaktadır.

Fraenkel & Wallen ve Robson, çok denekli desenleri

- gerçek deneysel desenler,
- yarı deneysel desenler
- zayıf deneysel desenler

şeklinde sınıflandırmaktadır.

Zayıf Deneysel Desenler: Zayıf deneysel desenlerin ortak özelliği desende iç geçerliliği tehdit eden faktörlerin kontrol edilmemesi ve seçkisizliğin söz konusu olmamasıdır.

Zayıf deneysel desenler;

- tek grup ön test-son test deseni,
 - statik grup karşılaştırmalı desen
 - statik grup ön test-son test deseni
- olmak üzere üçe ayrılır.

Tek grup ön test-son test desende, deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir.

Gerçek Deneysel Desenler: Gerçek deneysel desenler, deneklerin bağımsız değişkenin düzeylerine, gruplara seçkisiz olarak yerleştirildiği çalışmaları tanımlar.

Gerçek deneysel desenler,

- ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen,
 - son test kontrol gruplu seçkisiz desen
 - eşleştirilmiş seçkisiz desenler
- olmak üzere üçe ayrılır.

Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desende, ilk olarak daha önce belirlenen denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur. Gruplardan biri deney, diğeri kontrol grubu olarak seçkisiz bir şekilde belirlenir. Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin, uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır. Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneysel işlem deney grubuna uygulanırken kontrol grubuna uygulanmaz. Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar elde edilir.

Yarı Deneysel Desenler: Hazır gruplar üzerinde grup eşleştirmenin olduğu ancak seçkisiz atamanın olmadığı desenlerdir. Seçkisiz atamayı içermeyen bu desenlerde sadece iki farklı eşleştirme türü dikkate alınarak gruplar belirlenir. Bunlar **eşleştirilmiş** ve **zaman serisi** desenleridir.

Eşleştirilmiş desende, yansız atama kullanılmaz. Desende hazır gruplardan ikisi belli değişkenler üzerinden eşleştirilmeye çalışılır. Eşleştirilen gruplar işlem gruplarına seçkisiz atanırlar. Ancak, eşleştirme çalışmaya dâhil edilen grupların denk olduğunu garanti etmez.

Zaman serisi desende, hem işlem öncesinde hem de işlem sonrasında tekrarlı ölçümler söz konusudur. Tekrarlı ölçümler diye de adlandırılan zamana bağlı değişimleri belirlemeye çalıştığımız araştırmalardır.

6.2. Tek Denekli Araştırmalar

Tek denekli araştırma sadece bir ya da çok az sayıda deneye ilişkin bulguların yorumlandığı yarı deneysel bir araştırma türüdür. Genel olarak bu desenler bir ya da bazı durumlarda birden çok denekle çalışılan ve değişimlerin grafiklerle izlendiği bir zaman serisi çalışması olarak tanımlanabilir.

7. Ders: Nitel Araştırmalar (I)

Nitel araştırmaların tanımlanmasında, bazı anahtar kelimeler vardır: **anlam**, **yorumlayıcı doğal yaklaşım** ve (daha yakın zamanda ise) **dünyayı dönüştürme kabiliyetidir**. **Nitel yaklaşımda** araştırmacılar doğal ortamdaki veri koleksiyonuna tımdengelim ve tümevarım yoluyla örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır.

Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlar.

Nitel araştırmalar, geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara cevap bulmak için gereklidir.

Nitel Araştırmanın Özellikleri

- doğal ortam,
- temel araç olarak araştırmacı,
- doğrudan veri toplama,
- çoklu yöntemler,
- zengin betimlemeler,
- sürece yönelik,
- tümevarım ve tımdengelim veri analizi,
- araştırma desenlerinde esneklik,
- araştırmacının katılımcı rolü,
- yansıcılık ve bütüncül açıklama.

Nitel ve Nicel Araştırmalar Arasındaki Farklar

MEB Uzman öğretmenlik çalışma kitabı sayfa 209
Tablo 3 İnceleyebilirsiniz.

Nitel araştırmaların aşamaları;

- çalışılacak olan konunun saptanması,
- çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi,
- hipotezlerin üretilmesi,
- verilerin toplanması,
- verilerin analizi
- analizin yorumlanması

Nitel araştırmaların türleri

- durum çalışması,
- eylem araştırması,
- fenomenoloji çalışmaları,
- etnografi araştırması,
- anlatı araştırması,
- tarama araştırması,
- tarihî araştırma,
- kuram oluşturma

Durum Çalışması

Kendi gerçekliği içinde çalışan ve içinde bulunulan içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı bir veya daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun veya diğer birbirine bağlı sistemlerin ve bunların derinlemesine incelendiği araştırma yöntemidir.

Bu tür çalışmalar gerçek yaşamın, güncel bağlam veya ortamdaki durumun incelenmesidir

Durum çalışmalarının türleri;

- tarihsel örgütlenme,
- gözlemsel durum çalışması,
- hayat hikâyesi,
- durum analizi,
- çoklu durum
- çoklu alan

Stake ise durum çalışmalarını şu şekilde ele almaktadır.

- içsel durum çalışması,
- araçsal durum çalışması
- ortak/çoklu durum çalışması

Durum çalışmalarının aşamaları

- çalışmanın uygunluğunu test etmek;
- problemin ifadesi;
- araştırma alanına girme;
- katılımcıların seçilmesi (amaçlı örnekleme);
- verilerin toplanması;
- verilerin analizi (bütüncül analiz/tek yönlü analiz);
- içsel durum/araçsal durumun raporlanması

Durum çalışmalarının veri analiz yöntemleri

- kategorik birleştirme;
- doğrudan yorumlama;
- modelleri çizme;
- doğal genellemedir

Durum çalışmalarının özellikleri

Özellik	Açıklaması
Durum	Birey, küçük grup, kuruluş, ortaklık, topluluk, ilişki, karar verme, proje olabilir.
Amaç	İçsel bir durum (benzersiz bir durumu) veya araçsal bir durum (seçilmiş durumu) ele alabilir.
Veri	Çeşitlendirilmiştir.
Veri analizi	İrdelenecek durumun birden fazla birimi veya tamamı olabilir.
Betimleme	Temalar, konular, belli durumlar seçilebilir. Çapraz durum analizi veya kuramsal model sunulabilir.
Sonuç	Çıkarımlar; model veya açıklamalar şeklinde sunulur.

Hüseyin KUVVETLİ 2022

Durum Çalışmalarının Olumlu Yönleri:

- Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar.
- Okuyucunun kendi bulunduğu durumla verilen durumu karşılaştırma şansı olur.
- Aşık olunmayan durumları ayrıntılı irdeler.
- Araştırmacı önceden belirlenen soru ve veri toplama yöntemlerini güncelleyebilir.

Durum Çalışmalarının Olumsuz Yönleri:

- Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.
- Kurum veya kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.
- Raporlaştırmada dil becerisi önemlidir.
- Durum içinde kaç durum olduğunu belirlemek araştırmacı için zordur.

Eylem Araştırması

Eylem araştırması kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırma yapmaları ve değişim için eyleme geçmeleri temelinde gerçekleşen sistematik bir müdahale sürecidir ve sosyal bağlamın içinde yer alan eylemlerin niteliğini geliştirme çalışmasıdır.

Bu sosyal bağlam; eğitim, sağlık, askeri vb. kurumların eğitim, araştırma geliştirme ve uygulama gibi çalışmalarından birinin (veya birkaçının) gerçekleştiği ortam, kişiler ve eylemlerden oluşmaktadır.

Eylem araştırmasının aşamaları;

- plan - eylem, - veri toplama - yansıtma

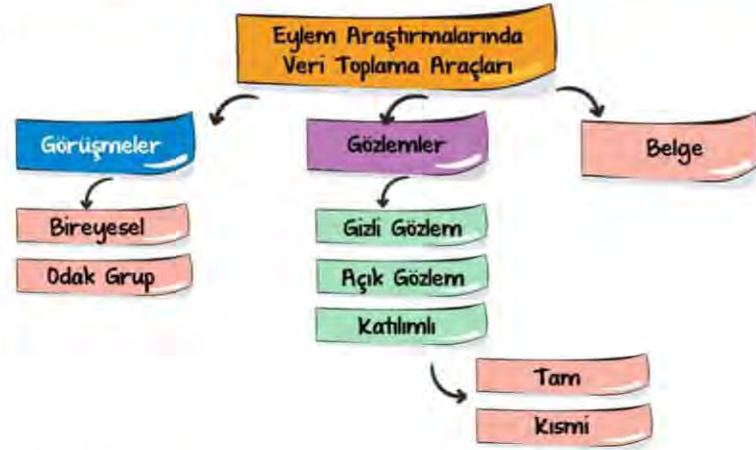
Bu aşamaları detaylandırarak olursak

- tanılama (problemin bulunması),
- tanımlama (problemin tanımlanması),
- geliştirme (çözümlerin geliştirilmesi),
- uygulama ve değerlendirme (uygulanma ve değerlendirilme)

ile sonuçların paylaşılmasıdır.

Eylem araştırmalarında veri toplama araçları;

- görüşmeler (bireysel ve odak grup),
- gözlemler (gizli gözlem, açık gözlem ve katılımlı gözlem (tam veya kısmi)
- belge (doküman) analizi

Uygulamalı eylem araştırmalarının özellikleri:

- Yerel uygulamalar üzerinde çalışır.
- Bireysel/takım temelli araştırma içerir.
- Öğretmenin gelişimine ve öğrencinin öğrenmesine odaklanır.
- Bir eylem planını yürürlüğe koyar.
- Katılımlı eylem araştırmalarının özellikleri:
- Bireylerin yaşamlarını sınırlandıran sosyal meseleleri inceler.
- Eşitlikçi iş birliğini vurgular.
- Yaşam kalitesini yükseltecek değişimlere odaklanır.
- Araştırmacının özgürleşmesi ile sonuçlanır.

Eylem araştırmalarında veri analizi yöntemleri:

- Hermenötik,
- içerik analizi,
- söylem (discourse) analizi,
- göstergebilim,
- metaforik analiz,
- alan analizi,
- anlatıbilim,
- retorik (hitabet),
- olay analizi,
- mantık analizi,
- tümevarım,
- karşılaştırmalı analiz,
- taksonomi,
- tipoloji,
- nitel/nicel istatistik

8. Ders: Nitel Araştırmalar (2)

Fenomenolojik Araştırmalar

Görüngübilim çalışmaları olarak da tanınmaktadır.

Görüngü, duyuyla algılanabilen her şey, fenomendir. Bireyin başına gelen olay, yaşantıdır ve tanımlanabilir ve sonludur.

Fenomenolojik araştırmaların amacı bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktır.

Örneğin mutluluk, yaşanmaya katılma,

Fenomenolojinin öncüleri:

- Husserl,
- Heidegger,
- Sartre
- Merleau-Pont

Merleau-Pont ve Bannan, fenomenoloji ile ilgili olarak bireyin çevresindeki insanlarla deneyimlerinin kesiştiğini ve insanların etkileşimlerini bir dışının çarklarına benzetir.

Fenomenolojik Araştırmanın Türleri:

- Bireysel fenomenoloji,
- ampirik fenomenoloji,
- diyaloglu fenomenoloji
- hermenötik (yorumlayıcı) fenomenoloji.
- deneysel ve yorumlayıcı fenomenoloji

Fenomenolojik Araştırmaların Özellikleri

Fenomen: Tek bir kavram veya düşünceyi işaret eder. Örneğin eğitimde "çalışma alışkanlıkları".

Örnekler: Fenomeni deneyimleyen bir grup insan

Felsefi tartışmalar: Yaşanılan deneyimler fenomenle ilgili özel diğer insanlarla ortak olan nesnel deneyimler söz konusudur.

Araştırmacının rolü: Kendisini araç içerisine alır. Başka bir ifade ile kişisel deneyimlerini ele alarak okuyucunun kişisel deneyimleri ile araştırmayı yönlendirip yönlendirmediği hakkında fikir sahibi olması sağlanır. Her şeyle ilk kez karşılaşmış bakış açısı "**aşkın**" olarak ifade edilir.

Veri toplama süreci: Genellikle mülakatlar yoluyla olur. Ancak gözlem, günlük dokümanlar, yazıya aktarılmış konuşmalar, resmî yazılar, drama, film, şiir, müzik veya diğer sanat formlarından da yararlanılabilir.

Veri analizi: Dar kapsamdan (anahtar ifadelerin listelenmesi) geniş kapsama (anlam kümeleri/grupları oluşturma) doğru ilerleyen sistematik bir süreçtir.

Gözlem süresi: Uzun soluklu olmalıdır.

Sonuç: "Neyin" "nasıl" deneyimlendiğini bütünleştiren "öz" betimlenir. Öze ulaşmak için dokusal ve yapısal betimlemeler harmanlanır.

Fenomenolojik araştırmanın aşamaları;

- görüngünün sezilmesi ve algılanması,
- görüngüye odaklanılması
- görüngünün betimlenmesi

Etnografi Araştırmaları

- Antropologlar tarafından geliştirilmiştir.
- Bir grubun davranışlarını doğrudan gözleme yoluyla bu gruba ilişkin sosyal ve bilimsel betimleme yapmaktır.
- Etnografi insanların dünyasını ve kökenini belgelendirmektir.
- Etnografi araştırmaları aynı kültürü paylaşan grubun kültürüne ilişkin betimlemeler yapar.
- Yapılandırılmış görüşmelerdir.
- Araştırma sonucu genelleme yapılmalıdır.

Etnografi araştırmalarının özellikleri:

- Aynı kültürü paylaşan bir grubun kültürünün karmaşık ve eksiksiz betimlenmesine odaklanır. Bu, bir grubun bütünü veya grubun bir alt kümesi olabilir.
- Grubun fikir ve inançlarının yanı sıra zihinsel faaliyetleri, gözlenen davranışları ile ritüeller, geleneksel sosyal davranışlar ve devamlılıklar gibi bedensel faaliyetlerin de modelleri ile ilgilenilir.
- Kültürdeki davranışlar uzun süre bozulmadan devam eder.
- Veri analizi için anahtar kelimeler:
- **emik** (Araştırma konusunun, kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektirir), kültürel yorum ve etiktir.
- Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği, grubun yaşam şekline dair bilgi vermek gerekir.

Etnografi araştırmalarının türleri:

- Dini etnografi, yaşam öyküsü,
- otoetnografi,
- feminist etnografi,
- etnografik romanlar ile fotoğraf,
- video elektronik ortamda bulunan görsel etnografi türleri
- gerçekçi etnografi
- eleştirel etnografi

Bilişsel etnografi Otantik dünyada bilişsel etkinliklerin nasıl gerçekleştirildiğini araştıran olay odaklı bir yöntemdir

Bilişsel etnografiyi (BE), geleneksel etnografiden (GE) ayıran özellikler:

- GE'de bilgi açıklanırken BE'de bilginin nasıl inşa edildiği açıklanır.
- GE'de kültürel bir grubun yarattığı anlamla, BE'de grubun üyelerinin bu anlamı nasıl yarattığı ile ilgilenilir.
- GE'de grup üyelerinin günlük hayattaki maddi ve kavramsal kaynakları betimlenirken BE'de kültürel faaliyetlere bu kaynakların nasıl yansıtıldığı incelenir.
- GE'de grupların düşünce biçimi, insan deneyiminin çeşitli yönleri ve insanı insan yapan şeyler ele alınırken BE'de sosyokültürel bakış açısıyla bir faaliyetin anlık ve farklı zamanlardaki gelişimi irdelenir.
- GE, BE'yi bilgilendirir; BE, süreç analizi ile etnografi araştırmasını derinleştirir.

Etnografik görüşmeler, yapılandırılmamış görüşmelerdendir, farklı olarak katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri sağlanır.

Grup veya bireyin davranış ve deneyimlerini açıklayarak kültürel yapıları betimlemek için görüşmelerden yararlanır.

Görüşmeci, görüşmeyi kontrol etmektense konuşmaya yön vererek cevaplayıcıya özgür olduğu ve ortamın resmi olmadığı hissini yaşatarak "kolaylaştırıcı" rolünü üstlenir. Konu ile ilgili geniş bilgi kaynağının oluşması görüşmeci yeteneğine bağlıdır.

Etnografi araştırmalarının özellikleri:

- Bir grubun ve grubun bir alt kümesinin kültürünün karmaşık ve eksiksiz betimlenmesine odaklanır.
- Grup ile ilgili olarak yalnızca dil değil, zihinsel faaliyetleri, ritüeller, geleneksel davranışlar, bedensel faaliyet modelleri, sosyal ağlar gibi toplumsal örgütlenme modelleri, dünya görüşü gibi düşünsel sistemler de araştırılır.
- Kültürdeki davranışların önemli özelliklerinden biri bozulmadan uzun süreli devamlılığı ve etkileşim içinde kalmasıdır.
- Veri kaynağı olarak geniş alan çalışması, mülakatlar, gözlemler, semboller, eserler, vb. kullanılabilir.
- Veri analizi için emik, kültürel yorum, etikten yararlanır. Emik; araştırma konusunun, kendi bağlamında değerlendirilmesidir, kültüre özgülüktür.
- Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği, grubun yaşam şekline dair bilgi vermek gerekir.

Etnografi aşağıdaki on temel özellikte açıklanır.

- konumlanmışlık,
- katılımcı özerkliği,
- kişiselleştirme,
- öz yansımada,
- bağımsızlık,
- verim/zenginlik,
- açıklık,
- yansımada/dönüşlülük,
- çarpıcılık,
- tarihsellik

Etnografi araştırmalarının aşamaları:

- Etnografi en uygun desen mi?
- Katılımcılar gerçekten bir grup mu? Bunun göstergesi uzun zamandır bir arada yaşıyor olmalarıdır.
- Araştırılacak kültürel tema, konu veya kuram seçilmelidir.
- Temalaştırmada ne yaptıkları (davranış); ne söyledikleri (dil), vb. seçilir.
- Bütüncül bir bakış açısı ile tanımlanmalıdır.
- Alan çalışması yapılır.
- Etnograf, tema analizinin sonunda sistemin nasıl çalıştığının genel bir resmini ortaya koyar. Buna hem katılımcıların görüşü hem de araştırmacının görüşü ile harmanlanmış **kültürel portre** adını verebiliriz.

Etnografi araştırmalarının veri türleri;

- gözlemler,
- anketler,
- anketler,
- mekânsal haritalama
- testler ve önlemler,
- mülakatlar,
- görsel-ışitsel materyaller,
- ağ araştırması

Etnografi araştırmalarının türleri olarak

- dini etnografi,
- otoetnografi,
- etnografik romanlar
- fotoğraf, video elektronik ortamda bulunan görsel etnografi araştırma
- yaşam öyküsü,
- feminist etnografi,

Creswell, etnografi araştırmalarını gerçekçi ve eleştirel olarak da ikiye ayırmaktadır.

Gerçekçi etnografide, objektiflik söz konusudur, üçüncü kişinin bakış açısıyla yaklaşılır, kişisel ön yargı, siyasi hedef ve yargıdan uzak durulur.

Eleştirel etnografide ise herhangi bir nedenle (güç, sınıf farkı, ırk, cinsiyet, vb.) kişilerin ötekileştirilmesine karşı çıkar, dışlanan grupların özgürleştirilmesini savunur. Eleştirel "etnografi güç, güçlendirme, eşitsizlik, haksızlık, egemenlik, baskı, hegemonya ve mağduriyet" konularına değinir.

Anlatı Araştırmaları

Anlatı araştırmaları, insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler.

Anlatı araştırmasının özellikleri: Creswell

- Hikâyeyi anlatanlar ile araştırmacı arasında bir iş birliği ortaya çıkar.
- Bireylerin kimlikleri ve kendilerini nasıl gördüklerini ortaya çıkaran deneyimler ele alınır.
- Farklı veri toplama teknikleri bir arada kullanılabilir.
- Araştırmacının hikâyeyi kronolojik sıraya koyması önemlidir. Gerekirse yeniden hikâyeleme ile doğru sırayı yakalamak gerekir.
- Analizinde tematik (neler söylendiği), yapısal (söylenenlerin arkasındaki gerçeklik/doğa) veya diyalogik/performans (hikâyeyi kimin yönlendirdiğine bağlı) yöntemler kullanılabilir.

Anlatı araştırmasının aşamaları:

- Araştırma amacının ve incelenecek olayın belirlenmesi;
- Bu olaya ilişkin deneyimi olan araştırma katılımcılarının belirlenmesi;
- Araştırma sorularının belirlenmesi;
- Araştırmacının rolünün belirlenmesi ve gerekli izinleri alınması;
- Veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi ve verilerin toplanması;
- Araştırma katılımcısı ile işbirliği sağlanarak araştırmada yazılan hikâyenin doğrulanması ve son olarak
- Araştırmanın raporlaştırılmasıdır

Anlatı araştırmasının türleri

- otobiyografi,
- hayat hikâyesi,
- sözlü tarihtir
- biyografi,
- kişisel hikâyeler

Anlatı araştırmasının veri toplama teknikleri;

- alan notları,
- görüşme,
- yeniden hikâyeleştirme,
- mektup yazma,
- biyografik yazı
- günlük kayıtları,
- hikâye anlatma,
- sözel tarih,
- otobiyografik
- diğer alıntı verile

Nitel Yaklaşımın Özelliklerinin Karşılaştırılması

DİKKAT !!! Farklı nitel araştırmaların karşılaştırılmasını MEB Uzman Öğretmenlik Çalışma kitabı sayfa 216 Tablo 6'da inceleyebilirsiniz.

Nitel Araştırmaların Özellikleri (ÖZET)

- doğal ortamda çalışılır;
- verilere doğrudan kaynağından ulaşılır;
- detaylı betimlemeler ile bağlam ve olgular derinlemesine anlaşılır şekilde ele alınır;
- olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanılır; elde edilen bilgiler sentezlenir ve ikna edici genellemelere gidilir;
- katılımcının anlamasına ve anlamlandırmasına odaklanılır.
- Araştırma deseni, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir ve değişir

9. Ders: Karma Araştırmalar

Araştırmacı (lar)ın, nicel ve nitel yöntemlerin, yaklaşımların veya kavramların karışımlarını veya kombinasyonlarını tek bir araştırmada veya bir dizi araştırmada kullanması karma araştırmayı işaret eder

Karma yöntem araştırmalarının kullanım yerleri ve amaçları:

- ölçek, anket formu ve diğer veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde, geliştirme, uygulama ve değerlendirme çalışmalarında,
- verilerin onaylanması ve çapraz doğrulamasında,
- aynı konuların farklı yönleriyle incelemesinde,
- farklı açılardan karmaşık olguların keşfedilmesinde ve
- tek bir yöntemle elde edilen bulgularının araştırılması veya test edilmesinde.

Karma yöntem araştırmalarının temel amacı:

(1) **Çeşitleme ve tamamlayıcılık:** Nicel ve nitel yöntemler uygulayarak elde edilen sonuçları doğrulanmak veya geliştirmek.

(2) **Başlatma, geliştirme ve genişletme:** Nicel ve nitel yöntemler uygulanarak elde edilen sonuçlardan yararlanarak yeni araştırma soruları türetmektir.

Karma yöntem araştırmalarının güçlü yönleri:

- Sayılara anlam katmak için kelimeler, resimler ve anlatılar kullanılabilir. •Kelimelere, resimlere ve anlatılara hassasiyet katmak için sayılar kullanılabilir.
- Nicel ve nitel araştırma paradigmalarının güçlü yönlerinin birlikte kullanılması sağlanabilir.
- Araştırmacı temelli bir kuram oluşturulabilir ve oluşturulan bu kuram test edilebilir.
- Araştırmacı tek bir yöntem ve yaklaşımla sınırlı olmadığından dolayı daha fazla ve daha geniş kapsamlı araştırma sorularına cevap bulabilir.
- Araştırmacı çalışmada kullandığı bir yöntemdeki zayıflıkların üstesinden gelmek için diğer yöntemin güçlü yönlerinden faydalanabilir.
- Elde edilen bulguların doğrulanması için daha güçlü kanıtlar sağlayabilir.
- Tek bir yöntem kullanıldığında eksik kalabilecek unsurlar (içgörü, anlayış) diğer yöntemle tamamlanabilir.
- Elde edilen sonuçların genellenebilirliğini artırmak için kullanılabilir.
- Kuram ve uygulamanın birlikte ele alındığı karma yöntem araştırmalarında araştırma problemine ilişkin daha bütüncül ve eksiksiz bilgi sağlanabilir

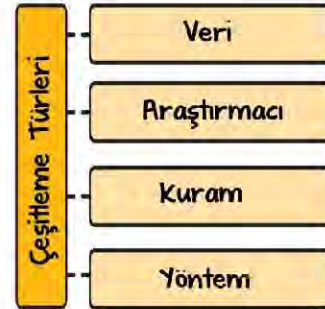
Karma yöntem araştırmalarında sınırlılıklar:

- Araştırmacıların hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleriyle başa çıkmaları zor olabilir.
- Özellikle iki yöntem aynı anda işe koşulduğunda veya araştırmacılar takım hâlinde çalıştıklarında karma yöntemin uygulanması zorlaşabilir.

Karma araştırmaların zaman içerisindeki yolculuğu:

- Birden fazla nicel yöntemin birlikte kullanılması
- Birleştirilmiş anket ve görüşmelere yer verilmesi
- Nitel ve nicel verilerin çeşitlendirilmesi
- Sadece tek araştırma, duruma göre araştırma ve yararlı araştırma paradigmalarını benimseyen araştırmacıların görüşlerinin birleştirilmesi
- İki geleneksel paradigmanın (nitel ve nicel) varsayımlarının tartışılması ve uzlaştırılması
- Karma yöntem araştırmalarının çeşitlerine ilişkin bir sınıflandırma sisteminin belirlenmesi
- Çoklu yöntemlerin bir araştırma sürecinde kullanılması
- Pek çok açıdan karma yöntem araştırmalarının sağladığı olanakların belirlenmesi
- Araştırma sürecinde karma, nitel ve nicel yöntemlerin karşılaştırılması
- Karma yöntemin nitel ve nicel yöntemlerin doğal tamamlayıcısı olarak konumlandırılması

Hüseyin KUVVETLİ 2022

Karma Desen Türleri;

- Zenginleştirilmiş desen,
- açıklayıcı desenler,
- keşfe yönelik/keşfedici desen
- gömülü desen.

Veri, araştırmacı, kuram ve yöntem ile çeşitleme yapılabilir

Karma Yöntem Araştırmasının Aşamaları

Bilimsel Araştırma Etiği

Etik ifadesi 1830'lu yıllarda Charles Babbage tarafından yayınlanan "Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık" isimli çalışmasında ele alınmıştır.

Babbage bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan bir bilim insanıdır.

"Fark Motoru" isimli hesap makinesi bilgisayarın atası kabul edilebilir.

Etik; iyi davranış sergileme, toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma, mesleki olarak benzer iyi davranış benimsenmesi ve kötü davranıştan sakınma olarak açıklanabilir. **Bilimsel araştırma etiği;** genel bilimsel araştırma etiği, araştırmacı-katılımcı etiği ve yayın etiği olarak sınıflandırılabilir.

Genel bilimsel araştırma etiği ile ilgili ilk söylenecek unsur, araştırmanın alanyazın taramasının detaylı yapılarak sağlanıp temellere oturtulması; sonrasında doğru araştırma yönteminin benimsenmesi ve tüm sürecin araştırma ekibi ile paylaşılmasıdır.

Temel etik ilkeleri:

- Kişiye saygı (özerklik),
- yararlılık,
- zarar vermeme (kötü davranmama),
- adalet ve bütünlük
- dürüstlük.

Araştırma-katılımcı Etiği için bireye saygı ön planda tutulup katılımcının araştırmaya katılımlarının seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmesi sağlanmalıdır.

İçerisinde araştırmanın amacı, yapısı ve süresi açıklanmalı; süreç doğru bir şekilde tanımlanmalı; faydaları, riskleri, süreçte ve sonrasında bireye olan etkisi, sürecin herhangi bir anında çekilebileceği gibi bilgileri içeren aydınlatılmış onam formuna sözel veya yazılı onay alınmalıdır.

Yayın etiği

TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri vardır:

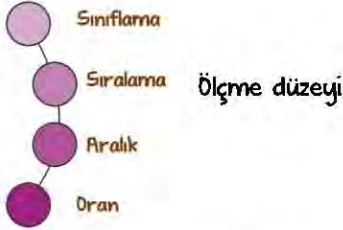
- Bir araştırmanın olmayan verileri üretmek (uydurma); sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma);
- başkasının ürünlerini atfı yapmadan kullanmak (aşırma); aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon);
- bütünü parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme);
- araştırma desteğini belirtmemek;
- yazarlarının isim sırasını değiştirmek;
- yazar olmayan birini göstermek;
- yayımlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.

Araştırma etiğini garanti altına almak için; başta vicdani sorumluluğu yerine getirmek etik komisyonlardan, araştırma yapılan kurumlardan, bireylerin kendilerinden, reşit olmayanların velilerinden izin almak gerekir.

10. Ders: Verilerin Toplanması

Ölçme, birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlar kullanılarak gözlenip gözlem sonuçlarının sembollerle gösterilmesidir.

Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının matematiksel niteliklerine **ölçme düzeyi** (**ölçek türü**) denir. ve sınıflama, sıralama, aralık ve oran olmak üzere dört ölçme düzeyi vardır.

Araştırma kapsamında deneklerden elde edilen her tür bilgi **veri** olarak tanımlanmaktadır.

Verilerin toplanmasında kullanılan farklı araçlar vardır. Bunlar **anket**, **görüşme/gözlem formu**, **testler** ve **derecelendirme ölçekleridir**.

Geçerlik

Geçerlik, belli araçları kullanarak elde edilen bilgilerin araştırmanın amaçlarına hizmet etmesidir.

Başka bir deyişle geçerlik, ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilme derecesidir.

Geçerlik Türleri:

Kapsam Geçerliği	İçeriğin uzman görüşüne dayalı değerlendirilmesi
Ölçüt Geçerliği	Test puanlarının, ölçüt puanları ile ilişkili olması, Eş zaman/hâlihazır/uygunluk geçerliği (ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse) Yordama geçerliği (ölçüt daha sonra ölçülmüşse)
Yapı Geçerliği	Testten elde edilen puanlar, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu? Test ölçtüğü özelliği nasıl bir yapısal model içinde ölçüyor?
Görünüş Geçerliği	Teste ilişkin teknik olmayan bir özelliktir. Bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçüyor görünmesi durumudur.

Kapsam geçerliği, araştırmada yer alan maddelerin veya soruların ölçülmek istenen içeriğe ya da aracın ölçme amacına uygun olup olmadığının incelenmesidir.

Geçerliği Etkileyen faktörler

- ölçme sonuçlarının güvenirliği,
- ölçme yöntemi ve madde sayısı,
- puanlayıcı yanlılığı
- uygulama koşulları

Güvenirlik

Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılığı ifade eder.

Güvenirlik katsayısının hesaplanmasında kullanılan yöntemler

1. Kuder Richardson (KR-20)
2. Cronbach Alpha (α)
3. Testi yarılama (eş değer yarılar) yöntemi
4. Eş formlar yöntemi
5. Test tekrar test yöntemi
6. Değerlendirmeciler arası tutarlılık
7. Ölçmenin standart hatası

Kuder Richardson (KR-20), bir test maddesine verilen cevaplar 1 (doğru) ve 0 (yanlış) ile puanlandığında veya evet/hayır gibi iki seçeneğe olması durumunda kullanılır.

Cronbach Alpha (α), test puanlarının güvenirliğinin bir alt kestiricisi olarak kullanılır.

Testi yarılama (eş değer yarılar) yöntemi, testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki korelasyona dayalı olarak testin tümü için güvenirlik tahmini yapılmasını tanımlar.

Eş formlar yönteminde, bir aracın iki farklı eş formu aynı gruba aynı zaman diliminde veya kısa aralıklarla uygulanır.

Test tekrar test yöntemi, aynı aracın aynı gruba belli aralıklarla uygulanmasıdır.

Değerlendirmeciler arası tutarlılık, çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin iki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenirliğini incelemeye kullanılır.

Ölçmenin standart hatası, belli güven düzeyleri için testten alınan puanların gerçek puandan olan sapma miktarını hesaplamada kullanılır.

Madde analizi, madde özelliklerini incelemeye yönelik analizleri tanımlar.

Test/ölçek geliştirme aşamaları:

- (1) Testin kimlere (hedef kitle) uygulanacağı ve test puanlarının hangi amaçlarla kullanılacağını kararlaştırılır.
- (2) Tutum, kaygı, motivasyon, akademik başarı, öz yeterlik gibi ölçülmesine odaklanılan kavramlar ve yapılar belirginleştirilir.
- (3) Ölçülecek özelliğe en uygun madde türlerinin seçilir ve literatüre, görüşmeye, gözleme ve uzmana dayalı maddeler yazılır.
- (4) Maddeler ölçülecek özelliği ölçmedeki yeterliklerine yönelik teknik denetimden geçirilir.
- (5) Uzman görüşü alınarak test maddelerinin düzeltilmesi ve yönergesi ve soruları ile birlikte ön deneme formu oluşturulur.
- (6) Ön uygulama yapılır.
- (7) Ön uygulamadan elde edilecek verilere dayalı olarak test istatistikleri hesaplanır ve madde analizleri yapılır.

Hüseyin KUVVETLİ 2022

Gözlem, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin, belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir.

Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

Test/ölçek uyarlama sürecinin aşamaları

II. Ders: Bilimsel Raporun Bölümleri

Başlık

- Başlıklarda kısaltma kullanılmamalıdır.
- Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi yer alır.
- Yazar adı verilirken önce ilk adı, varsa ikinci adı ve soyadı yazılmalıdır.
- Yazarların unvan bilgisi çalışmalarda verilmemelidir.
- Yazar adı, büyük küçük harfler kullanılarak ortalı ve başlığın bir alt satırına yazılır.

Özet bölümü

- Kısa, ayrıntılı ve çok yönlü olmalıdır.
- Okuyucuların ilk incelediği bölümdür ve çalışma hakkında fikir vermelidir.
- Bilgi yoğunluğu açısından yeterli olmalı bununla birlikte okunaklı, eksiksiz ve iyi düzenlenmiş olmalıdır.
- Özet; araştırmanın amacını, içeriğini ve yöntemini yansıtmalıdır.
- Özet 120 kelimeyi geçmemeli ve özete en önemli olan bilgiyle başlanmalıdır.
- Özette çalışmanın en önemli dört veya beş bulgusu veya sonucu verilmelidir.

Giriş

- Çalışmanın problemi sunulur, tanıtılır.
- Yeni bir sayfadan başlatılmalıdır.
- Önceki çalışmalarla mevcut çalışma arasındaki mantıksal ilişkiler kurulur.
- Çalışmaya ilişkin altyapı oluşturulduktan ve problem tanıtıldıktan sonra problemin çözümündeki yaklaşım ortaya konulmalıdır.
- Burada, değişkenler tanımlanır ve araştırmanın amacı, hipotezleri ve/veya soruları verilir.

Yöntem

- Araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin detaylar yer alır.
- Bu bölüm okuyucuların, çalışmanın yönteminin ve sonuçların güvenilirlik ve geçerliğinin uygunluğunu değerlendirebilmelerini sağlar.
- Araştırmanın desenini, çalışma grubu/örneklemini, veri toplama araçları ve süreci, veri analizi ve uygulama süreci detaylı olarak açıklanır.

Bulgular

- Toplanan verilerin analizine ilişkin istatistiksel sonuçlar özetlenir.
- Bulgular, sonuç kısmını destekleyecek şekilde gereksiz ayrıntılara girmeden raporlanır.

Tartışma

- Özellikle çalışmanın soruları/hipotezleri ile ilgili değerlendirme ve yorumlar yapılır.
- Ortaya çıkan sonuçların önemi vurgulanır.
- Burada okuyucular açık, ne olduğu belli ve doğrudan aradıkları cevapları bulmalıdırlar.

Kaynaklar

- Yeni bir sayfada başlatılır.
- Çalışmada kullanılan kaynakların tamamı yer almalı ve kaynaklar listesindeki kaynaklara da metin içinde atıf yapılmalıdır.
- Tüm kaynaklar çift satır aralığı ile yazılır.
- Kaynaklar listesi az ve öz olmalı, yapılan araştırmayı destekleyen önemli kaynaklara yer verilmelidir.

Ekler

- Bu bölüm, okuyucuların çalışmayı anlamasında ve değerlendirmesinde gerçekten faydalı olacaksa eklenmelidir.
- Ekler bölümü ayrı sayfada başlanmalı,
- Her bir ek ayrı sayfalarda yer almalı ve çift satır aralığı ile yazılmalıdır.
- Her bir ek büyük harflerle A, B şeklinde sıralanmalıdır.

Yazar notu

- Her bir yazara ilişkin kuramsal bilginin, finansal desteğin kaynağının belirtildiği, çalışmaya destek veren meslektaşların belirtildiği bölümdür.

12. Ders: Yazım Kuralları

Gerek tezler gerek bilimsel makalelerde genellikle APA (American Psychological Association) 6 veya APA 7 atf stili kullanılır.

- Her bir sayfanın üst, alt, sağ ve solundan 2.54 cm boşluk bırakılmalıdır.
- Kelimeler arasındaki boşluklar kelime işlemcinin özellikleri kullanılarak ayarlanmalıdır.
- APA (Amerikan Psikoloji Derneği) 6'ya göre 12 punto Times New Roman serif'li (Serifli yazı karakteri, karakterlerin kenarlarındaki tırnağı ifade etmektedir).
- APA 7 ile birlikte dijital ekranlarda kolay okunabilen sans serif yazı tipleri de kullanılabilir hâle gelmiştir: Arial 11, Calibri 11, Computer Modern 10, Georgia 11, Lucida Sans Unicode 10 ve Times New Roman 12.
- Sıkıştırılmış yazı karakterleri ya da kelime ve harfler arasındaki boşluğu azaltan özellikler kullanılmamalıdır.
- Rakam olarak kullanılan "0" ile harf olan "o" birbirinin yerine kullanılmamalıdır. Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir.
- Satır aralığı özelliklerini çift (tezlerde 1,5) olarak düzenlemek gerekir.
- Yazılar sola hizalı olacak şekilde yazılmalı, sağ kenar girintili olarak bırakılmalı ve kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir. (Tezler için iki yana yaslanmalıdır.)
- Sayfa kenar boşluklarını düzenlemek için Sayfa Düzeni menüsünden makaleler için üst, alt, sağ ve solundan 2,54 cm boşluk bırakılmalıdır. Ofis yazılımlarımızdan Kelime İşlemci programımız İngilizce ise ondalığı (nokta), Türkçe ise , (virgül) ile yazmamız gerekir. Bilimsel raporumuz tez ise bu değerler ilgili enstitünün belirlediği kurallar çerçevesinde düzenlenir. Sayfa numarası, sayfanın sağ üst köşesine (tezlerde ise sağ alt köşe veya alt orta) yerleştirilmelidir.
- Üstbilgi olarak eklenecek olan başlık, çalışmanın başlığının ilk iki veya üç kelimesinden oluşur ve üst bilgi olarak sağ üst köşeye, sayfa numarasından önceye yerleştirilir. (Tezlerde gerek yok.) Dergilerde sayfa numarası ile üst bilgi olarak eklenen başlık arasına 5 karakterlik boşluk bırakmak gerekir.
- Başlık düzeyleri, bölümlerin hiyerarşik yapısını gösterdiğinden okuyucuların rahatlıkla aradıkları bilgileri bulmasını sağlar. Başlıklar numara veya harf kullanılarak etiketlenmemelidir. Dergi veya enstitünün belirlediği kurallara göre başlık düzeyi sayısı belirlenebilir.
- Sayfa düzenlemelerinde kesmelerden yararlanılabilir.
- APA stiliğin genel kurallarına göre 10 ve 10'unun üzerindeki sayılar rakam ile, 10'un altındaki sayılar ise yazı ile ifade edilmelidir.

Fakat bu kuralın uygulanmadığı bazı istisnai durumlar da vardır.

- 10'un altındaki sayılar, 10 ve üzerindeki sayılarla karşılaştırıldığında ve diğer sayılarla aynı paragrafta yer aldığı bu sayılar rakamla gösterilir.
- Sayı ölçme biriminden önce kullanılıyorsa rakamla gösterilir.
- İstatistiksel veya matematiksel fonksiyonlar, kesir ya da ondalıklar, yüzdeler ve oranlar sayı ile gösterilir.
- Zaman, gün, yaş, örneklem veya nüfus büyüklüğü, katılımcıların miktarı, ölçek noktaları ve puanları, para miktarları ve sayı olarak kullanılan sayılar rakam ile gösterilir.
- Numaralandırılmış bir serideki özel bir yer, tablo ve kitap bölümleri ve dört veya daha fazla rakamın listelendiği her bir rakam, rakam ile kodlanır.
- APA 6'ya göre çalışmanın özet bölümündeki tüm sayılar rakamla gösterilir. APA 7'ye göre özet bölümünde de yukarıda belirtilen istisnai durumlar dikkate alınarak 10 un altındaki sayılar yazı ile yazılır.

- Matematiksel ifadeler metin içinde belirtilirken okunaklı olabilmesi için her bir ifadeden sonra boşluk bırakılmalıdır.
- Şekiller ve tablolar gerçekten gerekli ise kullanılmalı, metni tekrar etmekten fazlası olmamalıdır.
- Şekilleri, görselleri eklerken ne ifade etmek istediğimizi, gerçekten şekle ihtiyaç olup olmadığı, ne tür bir şeklin ihtiyacımızı karşılayacağını göz önünde bulundurmak gerekir.

Bir şekil düzenlenirken şunlar göz önünde bulundurulur:

- Basılan tüm şekiller çalışmanın yayımlanacağı derginin/tezin boyutlarına uygun olarak düzenlenmelidir.
- Paralel veya önem derecesi birbirine yakın olan şekillerin boyutları birbiriyle aynı olmalıdır.
- Şekillerde kullanılan yazıların büyüklüğü okunaklı olmalıdır.
- 8 puntodan küçük, 14 puntodan büyük olmamalıdır. Şekillerdeki sembollere ilişkin yazılar yalnızca ilk harfler büyük olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Şekil içindeki her bir eleman önem durumuna göre vurgulanmalı ve yerleştirilmelidir.
- Metin içerisine etiketlendirdiğimiz görselleri, tabloları eklemek için Başvurular Menüsünden, Çapraz Başvuru komutunu kullanabiliriz. Açılan pencereden başvuru ekle kısmından Yalnızca Etiket ve Numara'yı seçmemiz yeterli olacaktır.
- Şekillerin başına tablolarda olduğu gibi tanımlayıcı ve açıklayıcı kısa bir başlık eklenmelidir. Çift satır aralığı (tezlerde 1,5) boşluk bırakılmalıdır.
- APA 6'ya göre şekillerin numarası ve başlığı, şeklin altında, aynı satırda yazılır. APA 7'ye göre ise şekil numarası ve başlığı şeklin üstünde verilir ayrıca şekil numarası yazıldıktan sonra başlık bir alt satıra geçilerek yazılır.

- Sayfa düzenlemelerinde yeni bir başlığın/görselin/tablonun yeni bir sayfadan başlaması için kesmelerden yararlanılabilir.
- Şekiller için geçerli kurallar tablolar için de geçerlidir. Yalnızca tablo etiketlendirmeleri tablonun üzerinde verilir.
- Tablolara metin içerisinde tıpkı şekillerdeki gibi Çapraz Başvuru ile atıfta bulunulur. Aşağıdaki/Yukarıdaki/Sağdaki/Yandaki tablo gibi ifadelerden kaçınılmalı, tabloları etiketlendirerek isim vermek gerekir. Tablo isimlerine sayı numarasından sonra a, b, gibi ekler getirilmemelidir. Şekiller için de aynı kurallar geçerlidir.
- Tablo başlıkları APA 6'ya göre tablo numarası ile başlık aynı satırda, APA 7'ye göre tablo numarası ilk satırda, bir alt satırda başlık şeklinde ayrı satırlarda yazılır. İstatistiksel veriler tablolarda sunulurken istatistiksel terimlerin kısaltmaları verilebilir, örneğin, yüzde oranı yerine (% , S, F, χ^2) için semboller kullanılabilir.
- Tablo sütunlarına isim verilmelidir.
- Tablolarda bazı hücrelere ilişkin bir veri olmadığında o hücre boş bırakılmalı ancak elde edilmemiş ya da rapor edilmeyen bir veri ise tire (-) işareti ile gösterilmelidir.

• Tablolar ile ilgili olarak aşağıdaki kontrol listesi kullanılabilir.

- Tablo önemli mi?
- Tablonun ismi, başlıkları ve notları tam mı ve çift satır (duruma göre 1,5) aralığı mı?
- Çalışmada kullanılan tabloların tamamı birbiri ile tutarlı mı?
- Tablo ismi kısa fakat açıklayıcı mı?
- Her bir sütunun başlığı var mı?
- Tüm kısaltmalar, italik yazı stiline özel kullanım durumu, parantezler, çizgiler, özel semboller açıklanmış mı?
- Alfa gibi olasılık değerleri tanımlanmış ve yıldız işaretleri uygun şekilde kullanılmış mı?
- Tablo altına eklenen notlar, genel notlar, özel notlar ve olasılık değerlerine ilişkin notlar şeklinde sıralanmış mı?
- Tablo derginin/enstitünün sayfa genişliğine uygun şekilde düzenlenmiş mi?
- Başka bir kaynaktan alınan ya da uyarlanan tablolara ilişkin gerekli dipnot eklenmiş mi?
- Tabloya metin içinde gönderme/atıf yapılmış mı?

• Başka bir çalışmadan iki türlü aktarma yapılabilir. Biri; diğer çalışmalardan bilgiyi araştırmacının kendi dilinde özetlemesi ki buna **dolaylı aktarma/alıntı** denir. Diğeri de diğer çalışmalardan herhangi bir değişiklik yapılmadan aktarılması ki bu **doğrudan aktarma/alıntıdır**.

- Kanıt, açıklama veya kaynakları belirtmek amacıyla içeriğe ilişkin dipnot veya telif hakkına dipnotlardan yararlanılabilir.
- Okuyucuya detaylı bilgi (matematiksel kanıtlar, büyük tablolar, kelime listeleri, anket örneği veya araştırmada

kullanılan ölçme araçları, bilgisayar programları, izinler, vb.) sunmak istediğimizde okuyucunun dikkatini dağıtmamak için bu bilgiler eklerde verilebilir. Ölçme araçları eklerde sunulsa dahi başka kaynaktan alınmış/uyarlanmışsa telif hakkı izni belirtilmelidir.

13. Ders: Kaynak Gösterimi

Araştırmacının en temel sorumluluğu raporlaştırmada alanyazın taraması sürecinde ulaşılan ve çalışmada kullanılan kaynakların hem metin içinde gösterilmesi hem de metin içinde kullanılan kaynakların tam künyelerini gösterir bir kaynak listesi sunmasıdır.

Sosyal Bilimler alanında en sık kullanılan Amerikan Psikoloji Derneği tarafından belirlenen kaynak gösterimine ile ilgili kurallara (APA6) yer verilmiştir.

Kaynakların Metin İçinde Gösterimi:

- Tek Yazarlı Bir Çalışma
- İki yazarlı bir çalışma
- Üç, dört ya da beş yazarlı bir çalışma
- Altı ya da daha fazla yazarlı bir çalışma kaynak olarak gösterildiğinde metin içinde alıntının yapıldığı ilk yerde yalnızca ilk yazarın soyadı verildikten sonra "vd." eklenir ve virgülden sonra çalışmanın yayın yılı verilir.
- Grupların Yaptığı Yayınlar
Alıntının yapıldığı ilk yerde: (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2015)
Sonraki alıntılarda: (YÖK, 2015)
- Aynı Parantez İçinde İki ya da Daha Fazla Çalışmanın Kaynak Olarak Gösterilmesi

DİKKAT!!! MEB Çalışma kitabı sayfa 2-28 i inceleyebilirsiniz.

Kaynaklar listesinin düzenlenmesi:

- Kaynaklar ilk yazarın soyadına göre alfabetik sıraya konulur.
- Aynı yazarın farklı yıllarda tek başına yaptığı çalışmalar, yıl sırasına göre önce yapılan çalışmadan başlanarak düzenlenir.
- Aynı yazarın/yazarların aynı tarihli çalışmaları listelenirken çalışmanın adı alfabetik olarak sıralanır. Yayın yılından sonra a, b, c ... şeklinde alfabetik olarak küçük harfler yerleştirilir.
- Aynı soyadlı farklı yazarların çalışmaları, yazarların isimleri dikkate alınarak alfabetik olarak sıralanır.

DİKKAT!!! MEB Çalışma kitabı sayfa 2-29 inceleyebilirsiniz.

14. Ders: Girişimcilik ve Yenilikçilik

Girişimcilik

Girişimcilik ifadesine tarihte ilk kez ekonomist olan **Richard Cantillon** (1755) ile rastlıyoruz.

Girişimci, toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için kaynakları bir araya getiren, bu ihtiyaçları yerine getirirken risk alan, yeni bir ürün veya hizmet üreten kişidir.

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre **girişim**, bir işi yapmak için harekete geçme; **girişimci**, ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimseyi; **girişimcilik** ise girişimci olma durumunu ifade eder

Alanyazında girişimcilik tanımları

- Örgütsel verimsizliğin azaltılması,
- kıt kaynakların koordinasyonu,
- kontrol edilen kaynakların ötesinde fırsat arayışı,
- risk alma,
- yenilikleri yakalama,
- dinamik bir vizyon değişimi

Öğretmen Girişimciliği:

- Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi;
- Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma;
- Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar.

Öğretmenlerin girişimci davranışları:

- fırsatları tanıma (risk alma),
- inisiyatif alma ve risk yönetimi,
- inovasyon,
- bir projeyi planlama ve yönetme yeteneği ve dış kaynak arayışı

Öğretmen girişimciliği yetkinlik, davranış ve özellikler:

- sosyal motivasyon,
- yenilikçilik,
- iş birliklilik,
- proaktif (başkalarını sınırlandıran engellerle kendini kısıtlamayan),
- fırsat odaklı,
- işinin farkında olan,
- bilgili,
- özverili (sorumluluk duygusu ve kararlılık),
- becerikli (kaynak edinme, çeşitli kaynakları bulma),
- risk toleranslı,
- vizyoner,
- kişisel gelişim odaklılık

Yenilikçilik (Inovasyon)

Yenilikçilik (Inovasyon) toplumsal, kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanmasıdır.

Yenileme, **yenileşme**, **yenileşim** ve **ticat** gibi terimlerle kullananlar vardır.

İlk üçü yeni olma durumunu; **ticat**; ticari icat ve **inovasyon** ise yeni olarak tanımlanan şeylerin toplumsal ve ekonomik olarak değer yaratması ile ilgilidir.

Yenilik; bir birey, grup ya da toplum tarafından yeni olarak algılanan bir fikir, uygulama ya da nesnedir

Her icat yenilik içermeyebilir, her yenilik inovasyon içermeyebilir ama her inovasyon yenilik içerir.

Eğitim araştırmaları açısından yenilik ise belirli bir birey veya grup açısından yeni olan ve benimsenmesiyle/kullanılmasıyla birlikte değişime neden olan şey veya fikirdir.

Yenilik, mükemmeli sunmak değildir, müşterilere araçlara, seçicilere yeni deneyimler sunmayı vaat eden bir terimdir.

Yenilik ile ilgili diğer bakış açıları:

Bir süreç olabilir; kısa süre içinde algılanır; tek başına buluş veya Ar-Ge değildir; farklı ve orijinaldir; yaşam kalitesini ve refah düzeyini artıran bir araçtır; kullanıldıkça yaşamda değişiklik yaratır; çevreye uyum sağlamadır; sürekli; rekabet aracıdır, kültürle doğrudan ilintilidir, problem çözme sürecidir, çevreyle bütünleşmenin bir yoludur; yayılmacıdır

Mohanty'nin işletmelere göre ele aldığı yeniliğin var olma durumunu okullara yorumlanması:

- Teknolojik yenilikler, teknolojik olmayan yeniliklere göre daha hızlı benimsenmektedir.
- Tamamen yeni/önceden denenmemiş yenilikler olabileceği gibi sadece o okul için yeni olan yenilikler yapılabilir.
- Okullarda gelişigüzel yenilik yapılmaz.
- Yenilikler okulun içerisinde geliştirilebileceği gibi dışarıdan da alınabilir.
- Yeniliğin kabullenilmesinde, onun nitelikleri belirleyici olacaktır.
- Yenilikler, okul içinden çıkıyorsa, benimsenmesi daha kolay olacaktır çünkü kaynağına güvenmek kolay olacaktır.
- Okulun ekonomik koşulları ve iç politikaları yeniliklerin benimsenmesinde etkisi vardır.
- Okulun yapısı ile çok uyumlu bir yeniliğin benimsenmesi çok kolay gerçekleştirilir.
- Eğer okulun yenilik ya da teknoloji politikası, çalışanların ilişkilerini bozma ihtimali varsa yeniliğin benimsenmesini zorlaştırır.

Yeniliğin kabulünde dört farklı insan bakış açısı (Rogers)

- yenilikçiler,
- çabuk benimseyenler,
- erken çoğunluk,
- geç çoğunluk,
- yavaş ilerleyenler

Yeniliğin kabul edilmesi için **karmaşıklık** düzeyinin mevcut bilgi ve becerilerle uyumlu olması, benimsemeden önce **deneme** imkânının olması ve sonuçlarının başkalarınca **gözlemlenebilir** olması beklenir.

Sürekli/kademeli yeniliğe → otomobil endüstrisi;
dinamik sürekli yeniliğe → elektrikli arabalar;
sürekli radikal yeniliğe → faks makineleri,
Google örnek verilebilir

Öğretmenlere yönelik yenilikçilik/inovasyon eğitiminde yararlanılabilecek materyalleri:

Elektronik ürünler (Web sitesi, bloglar, forumlar, elektronik ağılar, filmler, uzaktan eğitime özgü materyaller, animasyon, simülasyonlar vb.)

Eğitim-Öğretim Dokümanları (kitapçık, afiş, ders ve kılavuz kitapları SWOT analizleri, proje çalışmaları ve Bilimsel, Sanatsal, Toplumsal, Kültürel ve Edebi Çalışmalar (Senaryo, tiyatro, hikâye vb.)

Okulun inovasyon göstergeleri için üç unsur: (Damanpour)

Yönetim desteği, yenilikçi atmosfer ve inovasyon engelleri.

Temel inovasyon göstergeleri ise: anketlerle belirlenen belirli dönemlerde yapılan yenilik sayımları; patentler, patent başvuruları ve patent kullanım hakları satışı; bilimsel yayınlar; Ar-Ge harcamaları ve çalışmaları; Araştırmacı sayılarıdır

15. Ders: Proje Yönetimi (I)

Planlama, bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve benzeri temel ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri, belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda, belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve uzun dönemli karar alma sürecini düzenlemek için harcanan bilinçli çabadır

Program, ortak hedefe yönelik sonuçların elde edilmesi amacıyla bir grup projenin düzenli olarak yürütülmesidir

Proje, özgün bir ürün, hizmet veya sonucu yaratmak için yürütülen geçici bir girişimdir

Neden projeye ihtiyaç duyulur?

- Birden çok işletmenin ve çok kişinin iş birliği yapması gereken durumlarda,
- Birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili olan kişilerin görevlere ayrılmasında
- İlk kez yapılacak olan işlerin planlama ve uygulamasında,
- Belirli bir sürede bitirilmesi zorunlu işlerde projeye duyulan ihtiyaç artar ve önem kazanır.

Projenin Özellikleri

1. **Geçici** - Tanımlanmış bir başlangıç ve bitişi vardır. Projenin süresi yalnızca bir hafta olabilir ya da yıllarca sürebilir ancak her projenin bir bitiş günü vardır.
2. **Girişim (Çaba)** - Faaliyetlerin yürütülmesi için insan gücüne, kaynağa ve ekipmana ihtiyaç vardır. Girişim bir takım ya da kuruluş tarafından yürütüldüğü için projeler amaçlı ve planlı olaylardır.
3. **Özgün ürün, hizmet** - Projenin sonucu olarak elde edilen değer sadece bir kere yaratılır.
4. Projeler, faydalı mal ya da hizmet üretiminde kullanmak amacıyla yeni ya da **ek üretim kapasiteleri yaratır**.
5. **Rutin yapılan işlerden farklı olması gerekir**

Proje Yönetimi

Paydaşların beklentilerine ulaşmak veya daha fazlasını sağlayabilmek için yürütülen faaliyetlere bilgi, beceri, araç ve tekniklerin uygulanmasıdır.

Proje Yönetiminin Faydaları:

- Amaç ve hedeflere ne zaman ve nasıl ulaşılacağını önceden gösterir.
- Sürekli raporlama ihtiyacı minimuma iner.
- Zaman önceden belirlenir.
- Maliyet önceden belirlenir.
- Gerekli kaynaklar ortaya çıkar. Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar.
- Görevlerin organizasyon şemasını gösterir.
- Ekip üyelerinin proje süreci konusunda gelişmesini sağlar.

Başarılı bir proje için;

- paydaşları iyi belirlemek,
- ihtiyaçlarını tanımlamak,
- bu ihtiyaçları etkili bir şekilde yönetmeye çalışmak

gerekir

Proje Yöneticisi:

Bir projeyi yönetmek üzere görevlendirilen ve projeyi mümkün olan en yüksek üretkenlik, en düşük belirsizlik ve risk ile yürütmekten sorumlu kişidir. Proje ekibini kurmak ve proje sürecinde bu ekibi yönlendirmekten sorumludur.

Proje Yaşam Döngüsü

Projenin fikir olarak doğmasından uygulamanın değerlendirilmesine ve kapanışına kadar geçen süre "**proje planlama süreci**" denir.

Projenin fikir olarak doğuşundan planlanmasına, uygulanmasına, kontrolüne ve kapanışına kadar geçen aşamaların bütününe "**proje yaşam döngüsü**" denir.

16. Ders: Proje Yönetimi (2)**Proje Yaşam Döngüsü****Başlangıç**

Proje yaşam döngüsü; proje fikrinin derlendiği, değerlendirildiği ve ön elemeye tabi tutulduğu "**başlangıç**" aşaması ile başlar. Proje fikrinin ortaya atılarak tartışıldığı, değerlendirildiği ve şekillendirildiği dönemdir.

Bu aşamada, üst yönetim tarafından genel kapsam ve içeriğin onaylanması için projenin başlıca çıktıları da kapsayan açıklamaların olduğu bir **rapor** hazırlanır.

Planlama

Proje Yaşam döngüsünün ikinci aşamasıdır.

Projeye ilişkin her tür planlama ayrıntılarıyla yapılır. Başlangıç aşamasında belirlenen proje fikri detaylandırılır. Proje sürecinde yapılması gereken tüm faaliyetler, bu faaliyetlerin zamanlanması, bütçelendirilmesi ve kaynakların belirlenmesi bu aşamada yapılır.

Planlamanın Önemi

- Projenin bütünü hakkında açık olarak fikir verir.
- Kaynakların ne zaman ve nasıl kullanılacağını gösterir.
- İşlerin birbiriyle ilişkisini gösterir.
- Planlanan ve gerçekleştirilen faaliyetler arasında karşılaştırma yapma ve gerekli düzeltme ve düzenlemeleri yapma imkânı tanır.
- Proje sürecinde ihtiyaç duyulan kaynak, zaman ve maliyetin ortaya çıkmasını sağlar.

Uygulama

Bu aşamada **proje planının uygulanmasına** odaklanılır.

Proje yöneticisi ve **ekip üyeleri** birçok teknik ve örgütsel düzenlemeleri yapar ve yönetir.

Projenin performansı düzenli olarak yapılan işlerin performansı ile izlenir.

Bu süreçte **ekip elemanları** sürekli iletişim ve bilgi paylaşımı içinde bulunmalıdırlar.

Kontrol

Bu aşamada proje kapsamındaki ilerleme, değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile düzenli olarak denetlenir. Sapmaların belirlenmesi hâlinde düzeltici önlemlerin alınması ve proje hedeflerinin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanır.

Kapanış

Projeye ilişkin sözleşme ve idari kapsamındaki **tüm işlemlerin sonuçlandırılması** ifade eder. İdari kapanış ile projenin sonuç ve başarılarının **raporlaştırıldığı sunuşlar** yapılır, deneyim dokümanları edilir ve proje için ayrılan tüm kaynaklar serbest bırakılır. **Sözleşme kapanışı** ile sözleşme tüm şartları ile gerçekleştirilmiştir ve ürün/hizmet devredilir.

Hüseyin KUVVETLİ 2022

17. Ders: Çevrim İçi Proje Yönetim Araçları

Çevrim içi proje yönetim araçları:

- ClickUp,
- Kissflow Project,
- Zoho Projects,
- Freedcamp
- Wrike,
- nTask Manager,
- MeisterTask,
- ActiveCollab
- monday.com,

18. Ders: TÜBİTAK Destekleri

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) Projelerine başvurmadan önce proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların öz geçmişleri, ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi) bilgileri doğrultusunda sistem tarafından otomatik olarak oluşturulması beklenmektedir. **ARBİS**, Türkiye'nin güncel araştırmacı veri tabanını oluşturmak amacıyla TÜBİTAK tarafından tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır.

Öğretmenlerimizin başvurabileceği programlar

- 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları;
- 4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı
- 4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Öğretmenlerimiz öğrencilerini de çeşitli araştırma projeleri yarışmalarına yönlendirebilir. Bunlar:

- 2.204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması,
- 2.204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması,
- 2.204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması
- 2.204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması

TÜBİTAK, alanında uzman bilim insanlarını özellikle dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerle buluşturma ve öğrencilerin bilime ilgisini pekiştirme amacı ile "**Bilim Söyleşileri**" adı altında etkinlikler dizisi başlatılmıştır.

TÜBİTAK destekleri dışında **KOSGEB**'in (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Girişimcilik Eğitimlerinden ve AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri'nden yararlanılabilir. **Meslek liseleri için** alt yapı projeleri ile 26 farklı **Kalkınma Ajanslarından** destek bulunabilir.

19. Ders: Avrupa Birliği Destekleri

Türkiye, Avrupa Birliği (AB) topluluk programlarından 1999 yılından beri yararlanmaktadır.

Bu bağlamda **Türkiye Ulusal Ajansı (UA)** 2002'den beri **Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi** altında bu görevi üstlenmiş 2003'te ise tüzel kişiliğe haiz Avrupa Birliği Bakanlığının ilgili kuruluşu hâline dönüşmüştür. 2018'de Dışişleri Bakanlığının bağlı kuruluşu olan **Avrupa Birliği Başkanlığının ilgili kuruluşu** olmuştur.

Türkiye Ulusal Ajansı, Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki AB programlarını yürüterek kurum ve kuruluşlar ile vatandaşlarımızın bu programlardan yararlanmasını sağlamayı amaçlar.

Ulusal Ajans Fırsatları

Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar

Bu hibe programının amacı **eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişi ve yenilikçi politika geliştirme, politika diyalogu ve uygulaması** için imkân sağlar.

Politika yapıcılarla gençleri bir araya getiren **Gençlik Diyalogları**; öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır.

18-30 yaş arası gençlere kendi ülkelerinde gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar.

Bu fırsatın olanaklarına bakacak olursak; staj hareketliliği, öğrenme hareketliliği, gönüllülük, ulusal faaliyetler, merkezi gençlik başvuruları, kısa süreli eğitim.

Eğitim Alanlar İçin

Bu başlık altına sunulan fırsatlar öğrencilere, öğretmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânı yenilikçi politika geliştirme, politika diyalogu ve uygulamasının teşvik edilmesi ve eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişinin teşvik edilmesini amaçlar.

Eğitim Verenler İçin

Bu fırsat; okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim alanında çalışan personelin yurt dışında öğretmenlik ve öğretmenlik yaparak mesleki becerilerini geliştirmelerinde farklı hareketlilik ve görevlendirmeler için hibe sağlar.

Akreditasyon

AB Projeleri için akreditasyon, daha sonra yapılacak olan projeler için kurumunuzun tanınırlığını sağlamak üzere belgelendirilmesidir.

Ortaklıklar

DIKKAT!!! MEB Çalışma kitabı sayfa 242-243 inceleyebilirsiniz.

20. Ders: Fikri ve Sınai Haklar

Telif hakları veya **fikri haklar** olarak da bilinen fikri mülkiyet; edebiyat, sanat, müzik, mimari vb. gibi eserler üzerinden sahip olunabilecek haklardır.

Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait fikir ürünüdür. Fikri mülkiyet ile ürün/düşüncenin ekonomik değer kazanması sağlanır.

Sınai Mülkiyet; sanayide ve tarımdaki buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ilk uygulayıcıları adına; ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üretici veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri adına tescil edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir haktır.

Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri Haklar	Sınai Haklar	Diğer Haklar
<ul style="list-style-type: none"> İlim ve Edebiyat Eserleri Musiki Eserleri Güzel Sanatlar Eserleri Sinema Eserleri Harita ve Krokiler Teknik Çizimler Veri Tabanları 	<ul style="list-style-type: none"> Marka Patent/Faydalı Model Tasarım Endüstriyel Tasarım Coğrafi İşaret Know-How Entegre Devre Topografyaları 	<ul style="list-style-type: none"> Ticaret Unvanları Bitki Islahatçı Hakları Tescilsiz Haklar Ticari Sırlar İnternet Alan Adları

Fikri hakların içerisinde Telif hakları (copyrights) vardır ve 4 kategoriden oluşur:

- İlim ve edebiyat eserleri,
- Musiki eserleri,
- Güzel sanat eserleri,
- Sinema eserleri.

Sınai mülkiyet hakları ise patent, marka, faydalı model ve tasarım gibi hakları kapsar.

İki hakkın farklılıkları arasında **fikri haklar** da tescil edilmesine gerek yokken **sınai hakların** Türkiye için Ankara'da bulunan **Türk Patent ve Marka Kurumuna** yurt dışı için **PCT** (Patent Cooperation Treaty), **EPC** (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara başvuru yapılması gerekir.

Sınai haklar içerisinde yer alan **patent**, bir problemin teknik çözümünü anlamına gelen buluş için istemler bazında gösteren teknik bir belgedir.

Buluş ise Türk Dil Kurumu tarafından; *-Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat, konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak bunların işlenişinde yeni bir yol tutma* olarak tanımlanmaktadır.

Buluş bir soruna teknik bir çözüm yolu gösteren bir fikirdir.

Buluşun içerisinde ilk olma özelliği vardır

Patent, ürün, ürün üretmek için aletler, ürün üretim metodları, ürünün kullanımı patent için uygundur.

Elle tutulur, gözle görülür niteliği olmayan herhangi bir şey (keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler, bilgisayar programları, estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleriyle bilim eserleri, bilginin sunumu, insan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri, konusu kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan buluşlar, zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan ve kurallar vb.) buluş olarak kabul edilmez

Patent başvuruları e-devlet üzerinden **Türk Patent ve Marka Kurumuna** yapılmaktadır.

Patentin özellikleri:

- yenilik,
- buluş basamağı,
- sanayiye uygulanabilirlik
- koruma süresi

Patente başvurmak ve almak meşakkatli bir iştir. Buluş basamağının olmadığı veya Tüzüner'in (2011) ifade ettiği gibi tekniğin bilinen durumunu aşması gibi bir zorunluluk bulunmayan durumlarda **faydalı model** olarak değerlendirilebilir ve **faydalı model belgesi** alınabilir.

Faydalı modelin **10 yıl koruma hakkı** sağlarken incelemeli patent **20 yıl**, incelenmesiz patent ise **7 yıl** koruma sağlar. Bununla beraber fikrî haklar, üreten kişinin yaşamı üzerine **70 yıl** olarak belirlenmiştir. Kimi ülkelerde bu artı yıl: **50'dir**

Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak buluşla ilgili veya buluş olmadan sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi **tasarım** başlığı altında değerlendirilir.

Yaratıcı Ortaklık (Creative Commons)

Creative Commons veya **yaratıcı ortaklık**, Amerika Birleşik Devletleri'nde dijital eserlere ilişkin telif hakkı yasasının çok uzun soluklu olmasına karşın açılan davanın kaybedilmesi sonucunda bu uzun sürelerle tepki olarak kurulan kâr amacı gütmeyen örgütün kurulmasıyla lisanslamada kendine yer edinmiştir.

Creative Commons (CC) lisansları; "**Tüm hakları saklıdır.**" anlayışından, "**Bazı hakları saklıdır.**" anlayışına bir kayıştır.

Telif hakkı eserin doğması ile beraber ortaya çıkan bir haktır, Creative Commons bu hakka itiraz etmez ancak kullanılması, değiştirilmesi, karıştırılması veya ticari olarak kullanılmasının hakkındaki kararı, eserin yaratıcısına bırakır. Eserlerin internet ortamındaki kullanım koşullarının eser sahibi tarafından belirlenmesini sağlayan açık lisanslar topluluğudur

CC lisansları, bir eserin kullanım koşullarının telif sahibi tarafından insan ve makine tarafından okunabilecek şekilde belirtilmesine aracı olurken kullanıcının telif sahibi ile iletişime geçmeksizin eserin kullanım koşullarını öğrenmesine olanak sağlar

Creative Commons 2020'de ortaya konan stratejiler

- **Savunuculuk** (açık ekosistemi),
- **İnovasyon** (açık alt yapı);
- **Kapasite Geliştirme** (açık bilgi ve kültürel miras)